

Стан та перспективи розвитку АПК Чернігівщини

Тарасенко А.В., аспірант

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор С.М. Шкарлет
Чернігівський державний технологічний університет

Агропромисловий сектор є основним народногосподарським комплексом та відіграє важливу роль в економіці регіону. Його значення полягає не лише в забезпеченні населення харчовими продуктами, але і в тому, що він впливає на зайнятість населення та ефективний розвиток регіону.

Агропромисловий комплекс, який належить до найважливіших сфер економіки області, включає три основні ланки: сільське господарство, харчову та переробну промисловість і виробничу інфраструктуру.

Питома вага АПК у виробництві валової доданої вартості області складає 39%.

Агропромисловий комплекс регіону формують:

суб'єкти сільського господарства, зокрема 1158 сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання, 739 фермерських господарств та 150 тис. особистих селянських господарств. У галузі працює 41,6 тис. чоловік;

підприємства харчової і переробної промисловості, зокрема 6 борошномельних підприємств, 17 хлібопекарських підприємств, 3 кондитерські фабрики, 6 молокопереробних підприємств, 6 м'ясопереробних підприємств;

підприємства та організації інфраструктури аграрного ринку, а саме 41 кооператив, пункти приймання молока і м'яса, підприємства агросервісного та агрохімічного обслуговування, підприємства ветеринарного обслуговування, племінні господарства, 432 пункти штучного осіменіння, 161 амбулаторія, 69 аптечних кіосків.

Близько 300 тисяч гектарів орної землі не використовується з різних причин і може розглядатись резервом розвитку галузі. В основному ці землі розташовані у північних районах області.

Сільськогосподарські товаровиробники області здійснюють виробничу діяльність в 2-х природно-географічних зонах – Поліссі та Лісостепу, з яких перша займає дві третини території, але виробляє лише третину сільськогосподарської продукції.

Загальна площа сільськогосподарських угідь Чернігівської області становить понад 2 млн. гектарів, з якої понад 1,4 млн. гектарів – рілля. Посівна площа сільськогосподарських культур у 2010 році по всіх категоріях господарств становила 1034,5 тис. гектарів. Не обробляється майже четверта частина ріллі області.

Обсяг продукції сільського господарства за 2010 рік в усіх категоріях господарств становив 86,9% до 2009 року, що викликане аномальними погодними умовами.

У структурі сільськогосподарського виробництва на сільгоспідприємства припадає 42,4%, на господарства населення - 57,6%. При цьому прослідковується тенденція поступового збільшення питомої ваги аграрних підприємств (з 35,7% у 2007 році) (таблиця 1).

Таблиця 1 – Основні показники сільського господарства

Показник	2007	2008	2009	2010	2010 р. у % до		
					2007	2008	2009
Продукція сільського господарства по всіх категоріях господарств у порівнянних цінах 2005р., млн грн	3629,9	3780,8	3716,0	3228,1	89,0	85,4	86,9
У % до попереднього року	104,0	104,2	98,3	86,9	x	x	x
Питома вага області в Україні, %	4,09	3,64	3,64	3,20	x	x	x

Господарствами усіх категорій у 2010 році одержані 1518,3 тис. тонн зерна (включаючи кукурудзу) у вазі після доробки (74,1 % обсягу 2009 року), цукрових буряків фабричних - 366,5 тис. т (у 1,7 рази більше), картоплі – 1178,0 тис. т (76,8% до рівня 2009 року), овочів - 174,7 тис. т (87,8 % обсягу 2009 року). Реалізовано на забій худоби та птиці в живій вазі 64,7 тис. т, вироблено 581 тис. т молока, 257 млн шт. яєць (таблиця 2).

Таблиця 2 – Виробництво основних видів продукції сільського господарства, тис. тонн

Показники	2007	2008	2009	2010	2010 р., % до		
					2007	2008	2009
Зерно	1651,1	2161,4	2049,0	1518,3	92,0	70,2	74,1
Цукрові буряки	413,3	367,2	221,4	366,5	88,7	99,8	165,5
Картопля	1610,2	1507	1534,7	1178,0	73,2	78,2	76,8
Реалізація худоби та птиці	85,6	71,1	62,8	64,7	75,7	91,0	101,6
Виробництво молока	578,5	580,2	591,8	581,0	100,4	100,1	98,2

Основними причинами, що призвели до нинішнього стану в агропромисловому комплексі Чернігівської області є:

- понижений рівень родючості для наявних типів ґрунтів області, це пов'язано з їх легким механічним складом, малогумусністю, підвищеною кислотністю, значною оглеєністю. Мають місце процеси ерозії. Кислі ґрунти займають 51% (546 тис. га). Оскільки близько 300 тис. га, переважно перелогів, не були обстежені, а це зазвичай підкислені землі, то фактична площа кислих ґрунтів значно більша.

- недостатній рівень відновлення виробничо-ресурсного потенціалу галузі, в першу чергу в тваринництві, ця ситуація спричинена диспаратом цін, які склалися в останні роки на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси для її виробництва. В багатьох господарствах області це унеможливило розширене відтворення виробництва.

- недостатня конкурентоспроможність у порівнянні з іншими регіонами по якості сировини, зокрема зерна, що призводить до недобору сільськогосподарськими товаровиробниками коштів для розвитку галузі.

- закупівля м'ясопереробними підприємствами області низькоякісної дешевої імпоротної сировини (є стримуючим фактором розвитку тваринництва в області);

- зменшення поголів'я ВРХ;

- невідповідність структури посівних площ науково обґрунтованим нормам; зниження, а часто і повна відсутність внесення органічних і мінеральних добрив у низькородючі поліські ґрунти;

- складна демографічна ситуація на селі;

- недостатня кількість та швидкоплинність кадрів.

Аграрний сектор області має значний потенціал для розвитку, обумовлений наявністю достатніх земельних, трудових ресурсів, сприятливих природно-кліматичних умов. Разом з тим існує незабезпеченість потреб внутрішнього ринку та стрімко зростаючий попит на продовольство у світі.

Чернігівщина – конкурентоспроможний регіон, що має інвестиційно-привабливий аграрний сектор та достатній рівень життя сільського населення.

Важливими конкурентними перевагами Чернігівської області є наявність природних ресурсів для розвитку всіх категорій господарств, а також переробних підприємств в агропромисловому комплексі, наявність передумов для створення та подальшого розвитку економічних кластерів. Використання цих рушійних факторів розвитку базується на вигідному географічному розташуванні області (пов'язаним з наявністю кордонів з Білорусією та Росією), сприятливих кліматичних умовах, достатньому природно-ресурсному потенціалі, накопиченому досвіді інноваційного розвитку, високому рівні освіти.

Управління конкурентним середовищем в аграрній сфері набуває важливого значення для забезпечення процесу розширеного відтворення і розвитку підприємств в гармонійному поєднанні з соціальними потребами суспільства. Таким чином, розробка стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору регіону є одним з найважливіших народногосподарських завдань на сучасному етапі розвитку.

Сьогодні існує нагальна потреба прийняття в аграрному секторі невідкладних та ефективних заходів з метою припинення подальшого розвитку негативних тенденцій і забезпечення зростання масштабів виробництва більшості видів сільськогосподарської продукції, покращення якості продукції, поліпшення цінової кон'юнктури на споживчому ринку, тощо. Держава повинна знижувати податкове навантаження, стимулювати експорт сільськогосподарської продукції, контролювати сировинні ринки. Як бачимо, нинішня ситуація в сільському господарстві регіону вимагає пошуку наукових шляхів виходу з економічної кризи. Обов'язковими умовами економічного зростання галузі є створення ефективних систем ціноутворення, податкової політики, кредитування, інвестування.

Розвиток АПК регіону буде здійснюватись шляхом створення умов для залучення інвестицій, розвитку висококонкурентного тваринництва, покращення родючості ґрунтів та оптимізація структури посівів, зростання врожайності, покращення фінансового становища сільськогосподарських підприємств, що вплине на підвищення добробуту зайнятого сільського населення, а в кінцевому результаті розширить базу оподаткування та наповнення бюджетів.

Таким чином, Чернігівська область має значний ресурсний та трудовий потенціал для подальшого розвитку агропромислового комплексу. Значення агропромислового комплексу полягає не тільки в забезпеченні потреб людей у продуктах харчування, але і в істотному впливу на зайнятість населення та формуванні експортного потенціалу.

Література

1. Копистенко О.В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О.В. Копистенко // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 61-63.

2. Стратегія соціально-економічного розвитку Чернігівської області на період до 2015 року.

3. Державний комітет статистики України. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Головне управління статистики в Чернігівській області. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://chernigivstat.gov.ua/>.